

Sigorta Tahkiminde Hakemin Reddi Üzerine Bazı Tespit ve Düşünceler

Einige Feststellungen und Überlegungen zur Ablehnung des Schiedsrichters im Versicherungsschiedsverfahren

Doç. Dr. Efe Direnisa*

Doç. Dr. Anıl Köroğlu**

ÖZ

Adil yargılanma hakkının unsurlarından birisi, davanın bağımsız ve tarafsız mahkemelerde görülmesidir. Bu nedenle, gerek devlet mahkemesindeki yargılamada gerekse tahkim yargılamasında tarafsız olmayan hâkimin/hakemin davadan ayrılmasına yönelik çeşitli hukukî çareler öngörülmüştür. Bu hukukî çarelerden birisi de hâkimin/hakemin reddi kurumudur. Hâkimin reddine ilişkin düzenlemelere aynı zamanda sigorta tahkiminin düzenlendiği Sigortacılık Kanunu'nda da rastlanılmaktadır. Bu Kanun'da hakemin reddi sebepleri bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapılmış; ret süreci bakımından ise kendine özgü bir düzenleme getirilmiştir. Bununla birlikte, gerek ret sebepleri gerekse de ret prosedürü konusunda önemli boşlukların mevcut olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, sözü edilen boşluklar tespit edilmiş ve uygulanması gereken hükümlerin neler olduğu ortaya konulmuştur. Özellikle hukuk mahkemelerinde görülen davalarda yapılan hâkimin reddi talepleri

* Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (direnisa@tau.edu.tr). ORCID: 0000-0002-2220-9468.

** Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (koroglu@tau.edu.tr). ORCID: 0000-0003-2359-385X.

hakkında verilen yargısal kararların çeşitli açılardan sigorta tahkiminde yapılan ret taleplerine ilişkin süreçlerde de uygulanabilir olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tahkim, sigorta tahkim, hakem, hakemin reddi, hâkimin reddi

Some Observations and Reflections on the Challenge of Arbitrators in Insurance Arbitration

ABSTRACT

One element of the right to a fair trial is that the case be heard by independent and impartial tribunals. Accordingly, both in proceedings before state courts and in arbitration, various legal mechanisms exist to secure the removal of a decision-maker who lacks impartiality. One such mechanism is the recusal/challenge of the decision-maker. Provisions on recusal also appear in the Insurance Law, which regulates insurance arbitration. That Law refers to the Code of Civil Procedure for the grounds on which an arbitrator may be challenged, while establishing a sui generis procedure for conducting the challenge. Nevertheless, there are significant gaps regarding both the grounds and the procedure. This study identifies those gaps and sets out which provisions ought to apply. In particular, it finds that judicial decisions rendered on motions to recuse judges in civil courts can, mutatis mutandis, be applied to challenge proceedings in insurance arbitration.

Keywords: Arbitration; insurance arbitration; arbitrator; challenge of the arbitrator; recusal (disqualification) of the judge

GİRİŞ

Bir yargılamada hâkimin bağımsız ve tarafsız olması adil yargılanma hakkı bakımından son derece önemlidir. Bu sebeple, hâkimin tarafsızlığının temini bakımından çeşitli düzenlemeler

mevcuttur. Bu düzenlemeler özellikle hâkimin yasaklılığı ve hâkimin reddi kurumları kapsamında şekillenmiştir.

Tarafsızlık, her bir yargı kolunda yer alan mahkemeler için önem arz ettiğinden, düzenlemelerin farklı kanunlarda yer aldığını söylemek mümkündür. Örneğin, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun¹ 34 ilâ 45 inci maddeleri sadece hukuk mahkemelerinde değil, 2577 sayılı İdari Yargılama Usûlü Kanunu² m. 31'de yer alan atıf gereği idarî yargı kolunda yer alan mahkemeler için de geçerlidir. Buna karşın ceza mahkemeleri bakımından Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun³ 22 ilâ 32 nci maddeleri; Anayasa Mahkemesi için 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu'nun⁴ 59 ilâ 61 inci maddeleri dikkate alınmalıdır.

Hâkimin tarafsızlığı sadece devlet mahkemelerinde görülen yargılamalar için değil, aynı zamanda tahkim yargılamalarında da önemlidir. Dolayısıyla hakemin tarafsız olmadığı durumlarda davaya bakması önlenmelidir. Tahkim yargılaması bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda tarafsızlığı temin için hakemin reddine ilişkin özel hükümler mevcuttur. Aynı şekilde, sigortacılıkta tahkiminin düzenlendiği Sigortacılık Kanunu'nda⁵ da hakemin reddi konusu çeşitli yönleriyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin amacı, (diğer düzenlemelerde olduğu gibi) hakemin sigorta tahkimi yargılamasında tarafsızlığının sağlanmasıdır.⁶

¹ RG 4.2.2011 – 27836.

² RG 20.1.1982 – 17580.

³ RG 17.12.2004 – 25673.

⁴ RG 3.4.2011 – 27894.

⁵ RG 14.6.2007-26552

⁶ Yusuf Enes Beggi, Sigorta Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Çözümlemesi, Platon, İstanbul, 2023, s. 81; Tuğba Bulut Yamaç, Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim, Seçkin, Ankara, 2024., s. 112; Mehmet Tuğberk Dekak, Sigorta Tahkiminde Yargılama Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 86; Şaban Kayıhan / Atakan Adem Selanik, Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü, 3. Bs., Seçkin, Ankara, 2024, s. 109.

Bu makalede, Sigortacılık Kanunu'nda düzenlenen hakemin reddi kurumu, bu Kanun'un yanısıra Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve yargı kararları çerçevesinde çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.⁷

I. UYGULANACAK HÜKÜMLERİN BELİRLENMESİ

Sigorta tahkimi yargılamasına ilişkin çeşitli kurallar temel olarak Sigortacılık Kanunu ("Kanun") ve Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik'te⁸ ("Yönetmelik") düzenlenmiştir. Hakemin reddi konusu da bu Kanun'da düzenlenen hususlar arasındadır. Nitekim Kanun'un 30 uncu maddesinin 15 inci fıkrasına göre⁹, taraflar, Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununda yer alan hâkimi ret nedenlerine dayanarak hakemi reddedebilir. Ret talebi Komisyona, durumun öğrenildiği tarihten itibaren en geç beş iş günü içinde bir dilekçeyle yapılır. Ret talebi üzerine Komisyon müdürü, iki tarafın görüşlerini dinledikten sonra bu konuda en geç beş iş günü içinde karar verir.

Görüldüğü üzere, ret sebeplerinin neler olduğu ve ret sürecinin ne şekilde gerçekleşeceği hususlarının yer aldığı madde, ret sürecinde karşılaşılabilecek birçok durum bakımından sessiz kalmıştır. Dolayısıyla bu noktada ilgili durumlar açısından hangi maddelerin uygulanacağını belirlenmesi gerekir.

⁷ Tarafsızlığa ilişkin diğer bir kurum olan hakemin yasaklılığı Sigortacılık Kanunu'nun 30 uncu maddesinin 19 uncu fıkrasında şu şekilde düzenlenmiştir: "Sigorta hakemleri ve raportörler tarafsız olmak zorundadır. Sigorta şirketlerinin, reasürans şirketlerinin, sigortacılık yapan diğer kuruluşların, sigorta eksperlerinin, sigorta acentelerinin ve brokerlerin ortakları, yönetim ve denetiminde bulunan kişiler ve bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar ile tüm bu kuruluşlarda meslekî faaliyette bulunanlar ve sigorta eksperleri, sigorta acenteleri ve brokerler sigorta hakemliği yapamaz. Bu sınırlandırmalar söz konusu kimselerin eş ve çocukları için de geçerlidir. Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanununun 28 inci maddesi sigorta hakemleri hakkında da uygulanır." Bu konu, çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

⁸ RG 17.08.2007-26616.

⁹ Söz konusu fıkranın birbirinden bağımsız konuları düzenlemesi sebebiyle eleştirisi için bkz. Mehmet Çelebi Can, "Sigorta Tahkim Sürecine Kısa Bir Eleştiri", TAAD, Y. 16, S. 53, 2025, (s. 577-606), s. 587.

Kanun'un 30 uncu maddesinde, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerinin sigortacılıktaki tahkim hakkında da kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. Söz konusu atıftan Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Tahkim" kısmının mı yoksa bu kısım dışında kalan hükümlerine mi atıf yapıldığı hususu tartışmalıdır. Bu genel tartışmanın ayrıntısına girilmeyecek ve konu sadece hakemin reddi bakımından değerlendirilecektir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hâkimin reddine ilişkin hükümlerinin sigorta tahkiminde kıyasen uygulanabileceği görüşünün lehinde şu husus söylenebilir: Sigortacılık Kanunu'nun 30 uncu maddesinin 15 inci fıkrasında ret sebepleri bakımından hâkimin reddi sebeplerine atıf yapılmıştır. Bu durum, kanun koyucunun Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hâkimin reddi sürecine ilişkin hükümlerinin de tahkimde uygulanmasını istediği şeklinde bir yorum yapılmasına neden olabilir. Öyle ki, Kanun'da "hakemlerin tarafsızlığından şüphe edildiği durumlar" gibi genel bir ifade tercih edilmemiş ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hâkimin reddi nedenlerine atıf yapılmıştır. Buna karşın Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkimde hakemin reddine ilişkin hükümlerinde bu şekilde bir formülasyon yapıldığı görülmektedir. Nitekim HMK m. 417/2'ye göre, hakem, taraflarca kararlaştırılan niteliklere sahip olmadığı, taraflarca kararlaştırılan tahkim usulünde öngörülen bir ret sebebi mevcut bulunduğu veya **tarafsızlığından şüphe edilmeyi haklı gösteren durum ve koşullar** gerçekleştiği takdirde reddedilebilir. Ne var ki, bu şekilde bir yorum faaliyeti yanıltıcı olabilir. Zira Sigortacılık Kanunu'nun kabul edildiği yıl olan 2007'de Hukuk Muhakemeleri Kanunu değil, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) uygulanmaktaydı ve bu kanunun tahkimde hakemin reddine ilişkin düzenlenmesi (m. 521/1) şu şekildeydi: "Hakemler reddi hakim sebeplerine müsteniden reddolunabilir." Görüldüğü üzere, kullanılan dil yönüyle Sigortacılık Kanunu bakımından kanun koyucunun tahkime göre bir belirleme yapmak istediği de anlaşılabilir. Ancak sadece bu durum da başlı başına kanun koyucunun Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin düzenlemelerinin sigorta tahkiminde

uygulanmasını istediği anlamına gelmez.¹⁰ Burada Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun genel hükümlerinin mi yoksa tahkim hükümlerinin mi uygulanması gerektiği hususunda her bir hukukî sorun ayrı bir şekilde değerlendirmelidir. Bu değerlendirme yapılırken, hakemin reddi kurumuyla amaçlanan şey (bağımsız ve tarafsız bir hakemin davayı görmesi) ile tahkim süresinin kısılması (4 ayda tamamlanma zorunluluğu) özellikle dikkate alınmalıdır.

II. RET PROSEDÜRÜ HAKKINDA DÜŞÜNCELER

1. Ret Talebinin Yapılması

Ret talebi ve süresi Kanun'un 30 uncu maddesinin 15 inci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, ret talebi dilekçeyle yapılır. Hakemin reddine ilişkin iradenin ret talebini içeren bağımsız bir dilekçeyle yapılması şart değildir. Örneğin, bilirkişi raporuna itiraz dilekçesinde hakemin reddi istenebilir.¹¹

Sigortacılık Kanunu'ndaki düzenleme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na paraleldir. Ne var ki, HMK m. 38/2'de yer alan kural (ret talebine ilişkin dilekçede, ret talebinin dayandığı sebepler ile delil veya emarelerin açıkça gösterilmesi ve varsa belgelerin eklenmesinin gerektiği) hususuna Sigortacılık Kanunu'nda yer verilmemiştir. Ret

¹⁰ Sigortacılık Kanunu'nda hakimnin reddi bakımından Hukuk Usulü Muhakemelerine Kanun'a yapılan atfın Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra, hakemlerin reddinin düzenlendiği HMK m. 418'e yapılmış sayılamayacağı hususunda bkz. Nuray Ekşi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim, 2. Bs., Beta, İstanbul, 2019, s. 43; aksi yönde bkz. Budak, Ali Cem, "Sigortacılıkta Tahkim, Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesi, HMK'nun Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?", Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, C. 2, Y. 2013, S. 2, (s. 53-69), s. 64; Tuğba Vural Semercioğlu, "5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu'nda Yer Alan Tahkim Hükümleri ile 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki Tahkim Hükümlerinin Karşılaştırılması", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (Özel Sayı), C. XIII, S. 2, Y. 2016, (s. 269-312), s. 284.

¹¹ Hukuk mahkemelerinde görülen davalarda bunun mümkün olduğunu söyleyen kararlar için bkz. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Bs., Demir Demir, İstanbul, 2001, s. 101.

talebi hakkında daha hızlı karar verilmesini sağlayacağından ve bu durum tahkim yargılamasını hızlandıracağından, ret talebinin dayandığı sebepler ve delillerin gösterilmesi sigorta tahkiminde yapılacak olan ret talebine ilişkin dilekçede de yer almalıdır.

Dilekçe ile yapılmayan (örneğin, sözlü olarak yapılan) ret talebinin geçerliliği konusunda Sigortacılık Kanunu'nda bir hüküm yoktur. Bu durumda talebin usûlden reddedilmesi uygun olur. Nitekim hukuk mahkemelerinde görülen davalarda hâkimin reddi talebinin sözlü yapılması durumunda varılan sonuç sigorta tahkim yargılamasında da uygulanabilir.

“İncelenen dosya kapsamına, kararda yazılı gerektirici nedenlere , talep eden-davalı tarafından hakimin reddi isteminin 11.10.2017 tarihli oturumda sözlü olarak yapılmasına ve reddi hakim talebini değerlendiren merci tarafından da HMK'nın 38/2.maddesi gözetilerek reddi hakim isteğinin usulden reddine karar verilmesine göre aşağıdaki şekilde hüküm kurmak gerekmiştir.”¹²

Ret talebinin avukat tarafından yapılması durumunda vekâletnamede bu yönde özel yetkinin yer alması gerekir (HMK m. 74/1 kıyasen). Ayrıca burada Türkiye Barolar Birliği Meslek Kuralları'nın 23'üncü maddesi de uygulama alanı bulmalıdır. Anılan kurala göre, hâkimin reddi, savcılarının ve başkaca adalet görevlilerinin reddi veya şikâyet edilmesi konusunda ve genellikle konuşmalarında ve yazılarında avukat, kanunun gerektirdiği gerekçeleri amacı aşmayacak biçimde açıklar. Ret veya şikâyet dileklerinin bir örneği de baroya verilir. Bu kural sadece hâkimlerle sınırlandırılmadığından sigorta tahkiminde de yapılan ret talebine ilişkin dilekçenin baroya verilmesi uygun olur.¹³

Sigorta tahkiminde bazen birden fazla hakem davada görev alabilir. Heyet hâlinde bakılan bu davalarda “toplu ret” anlamına gelecek şekilde ret talebinin yapılıp yapılmayacağı hususu üzerinde

¹² Samsun BAM 2. HD, 2.3.2018, E. 2018/237, K. 2018/285 (Lexpera).

¹³ Hukuk mahkemelerinde görülen davalarda yapılan ret taleplerine ilişkin dilekçenin örneğinin baroya verilmemesinin yaptırımının uyarma cezası olabileceği yönündeki kararlar için bkz. Kuru, s. 105.

durulmalıdır. Toplu ret, heyet olarak görülen davalarda birden fazla hâkim hakkında ret talebinin ileri sürülmesi demektir. Toplu ret talepleri bazı durumlarda yasaklanmıştır. Örneğin, HMK m. 40/4'e göre, bölge adliye mahkemesi hukuk dairelerinin başkan ve üyelerinin reddi talebi, reddedilen başkan ve üye katılmaksızın görevli olduğu dairece karara bağlanır. Hukuk dairelerinin toplanmasını engelleyecek şekildeki toplu ret talepleri dinlenmez. Aynı yasak Yargıtay üyeleri için de söz konusudur. Buna göre, Daire ve kurulların toplantılarını engelleyen toplu ret istemleri dinlenmez. (YargK m. 39/3).

Sigortacılık Kanunu'nda toplu ret taleplerinin yasaklanmasına ilişkin bir hüküm yoktur. Bu bakımdan eğer heyette yer alan birden fazla hakem hakkında tarafsızlık şüphesinin oluşması durumunda toplu ret talebi ileri sürülebilirdir.

Ret talebini geri alınmasının mümkün olup olmayacağı da incelenmelidir. Bu konuda Sigortacılık Kanunu veya Yönetmelik'te bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 38 inci maddesinin dördüncü fıkrasında, hâkimler hakkında yapılan ret talebinin geri alınamayacağı hususu düzenlenmiştir. Bu kuralın amacından yola çıkılarak sigorta tahkiminde hakem olarak görev alan kişi için yapılan ret talebinin geri alınıp alınamayacağı hususu belirlenebilir. Ret talebinin geri alınamamasına ilişkin kuralın amacı, tarafsızlık şüphesinin ortaya çıktığı hâkim hakkında bu şüphenin kesin bir şekilde ortadan kaldırılması¹⁴ ve disiplin para cezasına mahkûmiyetten ret talebinin geri alınması yoluyla kaçınılmasının önüne geçilmesidir.¹⁵ Disiplin para cezasına mahkûmiyet sigorta tahkiminde mevcut değildir. Buna karşın, sigorta tahkim hakeminin tarafsızlığından şüphe edildiği durumda bunun net bir şekilde açıklığa kavuşturulması hem mevcut yargılama hem de sonraki tahkim davaları bakımından önemlidir. Zira her ne kadar farklı bir süreç olsa da, sigorta hakeminin tarafsızlık ilkesine aykırı hareket etmiş olması

¹⁴ Bu konuda inc. Bilge Umar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, s. 168.

¹⁵ Süha Tanrıver, Medenî Usul Hukuku, C. I, 6. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2024, s. 302.

listeden silinme sebepleri arasındadır (m. 30/11)¹⁶. Bu açıdan bakıldığında, tarafsızlık sorununun mevcut tahkim davasını aşan etkileri vardır. Dolayısıyla sigorta hakemi hakkında ileri sürülen ret talebinin geri alınamaması gerekir.

2. Ret Talebinin Süresi

Ret talebinin süresi beş iş günüdür. Bu süre ret sebebinin öğrenilmesi anından itibaren başlar (SigK m. 30/15). Yönetmelik'te ise bu sürenin başlangıç anı hakemin atanmasının öğrenildiği andır. Kuşkusuz, hakemin atanmasının öğrenilmesi ile ret sebebinin öğrenilmesi (özellikle hakemin şahsından kaynaklanan tarafsızlık şüpheleri varsa) aynı ana denk gelebilir. Bu ihtimalde bir sorun çıkmaz. Buna karşın, Yönetmelik'teki bu madde ret sebebinin yargılama esnasında öğrenildiği veya yargılama sırasında ortaya çıktığı durumda¹⁷ ret talebinin yapılamayacağı şeklinde bir yoruma da elverişlidir. Zira ret sebebinin öğrenildiği çoğu durumda ret talebine ilişkin süre çoktan geçmiş olacaktır. Yönetmelikteki düzenlemeyle bunun amaçlanmış olması makûl değildir. Bir an için bu amaçlanmışsa dahi bu amaç Kanun'daki düzenlemeye aykırıdır. Dolayısıyla sürenin başlangıç anına ilişkin olarak Kanun hükmü uygulanmalıdır.¹⁸

¹⁶ Söz konusu süreç, ret sürecinden farklıdır. Dolayısıyla sigorta hakeminin listeden silinmesine ilişkin kararın müdür tarafından verilmesinin söz konusu olmadığı yönünde bkz. Ecehan Yeşilova Aras / Bilgehan Yeşilova, "Sigortacılık Tahkimi – Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırtedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m. 30), Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 8 (Özel), (s. 275-379), s. 326 vd; Rauf Karasu, "Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", TAAD, Y. 7, S. 26, 2016, (s. 49-69), s. 55.

¹⁷ İnc. Nesibe Kurt Konca, "Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü", Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010, (s. 1343-1365), s. 1354; Vural Semercioğlu, s. 284; Bulut Yamaç, s. 114; Kayıhan/Selanik, s. 108.

¹⁸ Beş iş gününe ilişkin süre Yönetmelik'te daha önce 15 gün olarak düzenlenmişti. Kanun'a aykırı bu durumun o dönemdeki eleştirisi için bkz. Kurt Konca, s. 1354; Vural Semercioğlu, s. 284.

Ret sebebi süresinde yapılmayıp daha sonra hakem kararına karşı itiraz¹⁹ sebebi olarak ileri sürülemez. Nitekim aynı sonuç hukuk mahkemelerinde görülen davalarda hâkimin reddi bakımından da geçerlidir.

“Davacı avukatı istinaf dilekçesinde öncelikle, eldeki davaya bakan hakiminin daha önce mirasın gerçek reddi konusunda karar veren hakim olduğunu, bu sebeple, bu davaya bakmaması ve davadan çekilmesi gerektiğini istinaf gerekçesi olarak belirtmiştir. 6100 Sayılı HMK'nın "Hakimin Davaya Bakmaktan Yasaklılığı ve Reddi" başlıklı 34/1.maddesinde; "Hakimin hangi hallerde davaya bakamayacağı ve talep olmasa bile çekinmek zorunda olduğu haller" sıra numaraları altında belirtilmiştir. Davacı avukatının belirttiği çekinme sebebi 34/1.maddede yazılan çekinme sebeplerinden hiçbirine uymadığından, davacı avukatının bu konudaki istinaf gerekçesi yerinde olmadığı gibi, yine davacı avukatının bu hususun aynı zamanda hakimin tarafsız davranmasına engel bir durum olduğu, bu sebeple hakimin reddi sebebini oluşturduğuna dair gerekçelerinin ise bu hususun yargılama aşamasında 6100 Sayılı HMK'nın 38/1.maddesinde belirtilen yasal süre içerisinde ilk derece mahkemesinde ileri sürülmemesi sebebiyle yasal süre içerisinde yapılmayan hakimin reddi sebeplerinin de bu sebeple incelenmesine olanak bulunmadığı sonucuna Dairemizce varılmıştır.”²⁰

Ret talebinin öğrenilmesine rağmen ret talebinde bulunmayıp, yeni bir işlem yapıldıktan sonra ileri sürülen ret talebi kabul edilmemelidir. Zira bu durum, başka bir konuda talebi kabul edilmeyen tarafın sonrasında yapacağı ret talebinin kötü niyetli olması anlamına gelir. Nitekim HMK m. 38/2'ye göre, “taraf, ret sebebini davaya bakıldığı sırada öğrenmiş ise en geç öğrenmeden sonraki ilk duruşmada, yeni bir işlem yapılmadan önce bu talebini hemen bildirmek zorundadır. Belirtilen sürede yapılmayan ret talebi dinlenmez.”

¹⁹ Hakem kararına karşı itiraz yoluyla ilgili kararlar için genel olarak bkz. Halil Akkanat / Murat Atalı /Vural Seven, Yargıtay Kararlarında Sigorta Tahkimi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 659 vd.

²⁰ İzmir BAM 14. HD, 2.12.2019, E. 2017/1630, K. 2019/1454 (Lexpera).

3. Ret Talebi Hakkında İki Tarafın Görüşü ile Hakemin Görüşü

Ret talebi üzerine Komisyon müdürünün, iki tarafın görüşlerini dinledikten sonra bu konuda en geç beş iş günü içinde karar vereceği düzenlenmiştir (SigK m. 30/15). Ret talebinde bulunan taraf görüşünü zaten ret dilekçesinde yazmış olacağından maddenin buna işaret eden bölümü gereksizdir. Bununla birlikte, karşı tarafın ret talebi hakkında görüşünün alınması zorunluluğu getirdiği için maddenin diğer kısmı önemlidir.²¹

Maddede reddi istenen hakemin ret sebebi hakkında görüş yazmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Aynı şekilde, tahkimde hakemin reddinin düzenlendiği HMK m. 417-418'de böyle bir hüküm mevcut değildir. Bununla birlikte, reddi istenen hâkimin ret talebi hakkında görüş yazmasına ilişkin düzenleme HMK m. 38/5'te yer almaktadır.²² Kanaatimizce reddi istenen hakemin ret sebebi hakkında görüş yazması iki sebeple isabetli olur. İlk olarak, davada tarafsız olup olmadığı konusunda açıklama yapılması, tarafgirlik şüphesi altında bulunan hakemin kendisini anlatabilmesi bakımından önemlidir. Nitekim her ne kadar farklı bir süreç olsa da, sigorta hakeminin tarafsızlık ilkesine aykırı hareket etmiş olması listeden silinme sebepleri arasındadır (m. 30/11)²³. Bu yönüyle ret talebinin Müdür tarafından reddedilmesi, üstündeki şüpheyi gidermek bakımından hakemin yararınadır. Ayrıca reddi istenen hakemin ret sebebi hakkında görüş yazması ret talebi hakkında karar verilmesine ilişkin süreci de hızlandırır. Zira kararını vermeden önce müdürün ret talebinde bulunan

²¹ Karşı tarafın bu konudaki görüşünün alınmasının hukukî dinlenilme hakkı bakımından gerekli olduğu yönünde bkz. Beggi, s. 86.

²² "Hâkimi reddeden taraf, dilekçesini karşı tarafa tebliğ ettirir. Karşı taraf bir hafta içinde cevap verebilir. Bu süre geçtikten sonra yazı işleri müdürü tarafından ret dilekçesi, varsa karşı tarafın cevabı ve ekleri, dosya ile birlikte reddi istenen hâkime verilir. Hâkim bir hafta içinde dosyayı inceler ve ret sebeplerinin kanuna uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncesini yazı ile bildirerek, dosyayı hemen mercine gönderilmek üzere yazı işleri müdürüne verir."

²³ Bu konuda bkz. yuk. dn. 16.

taraf ve karşı tarafın dilekçesinin yanında reddi istenen hakemin de kendi perspektifinden yazdığı dilekçeyi incelemesi doğru ve hızlı bir karar verilmesini kolaylaştırır.

4. Hakemin Bizzat Çekilmesinin Mümkün Olup Olmadığı

Sigortacılık Kanunu ve Yönetmelik'te sadece tarafların ret talebinde bulunabileceği düzenlenmiş, ret sebebinin varlığı hâlinde hakemin kendisinin çekilebileceğine ilişkin bir hüküm ise yer almamıştır. Bununla birlikte, doktrinde çeşitli sebeplerle hakemin talep olmadan kendisinin dahi çekilebileceği kabul edilmektedir.²⁴ Buna gerekçe olarak, Kanun'da HUMK'a yapılan atfı gösterenler olduğu gibi²⁵, Kanun'un 30 uncu maddesinin 15 inci fıkrasında yer alan "seçilen sigorta hakemi mücbir nedenler ve umulmayan haller hariç olmak üzere görevi reddedemez" ifadesinin kapsamına tarafsızlık durumunun da girebileceğini belirtenler mevcuttur.²⁶ Gerçekten ret sebeplerinin varlığı hâlinde hakemin kendisinin çekilmesini engelleyen bir hüküm yoktur. Hakemin reddi kurumunun amacı düşünüldüğünde, hakkında taraflarca ret talebi ileri sürülme yen hakemin dahi davadan çekilebilmesi mümkün olmalıdır.

Hakemin davadan çekilmesi durumunda, ret talebi hakkında karar verecek olan Komisyon müdürünün bu konuda da karar verip vermeyeceği üzerinde durulmalıdır. Kanun'da hakemin çekilmesine ilişkin bir hüküm yer almadığından, sözü edilen durum da doğal olarak cevapsız kalmıştır. Bununla birlikte, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun

²⁴ Serdar Kale/ Müjgan Tunç Yücel, "Sigortacılık Kanununda Tahkim", Halûk Konuralp Anısına Armağan, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, (s. 461-477), s. 467; aynı yönde Mehmet Özdamar, "Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi", GÜHFD, C. XVII, Y. 2013, S. 1-2, (s. 831-855), s. 848; Işıl Ulaş, Tahkim, "Sigortacılıkta Tahkim", BATİDER, C. XXIV, Y. 2007, S. 21, (s. 240-266), s. 246; ayrıca bkz. Işıl Ulaş, Sigortacılıkta Tahkim Hukuku -Sigortacılık Tahkiminde Yeni Gelişmeler ve Uygulamalar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, s. 14.

²⁵ Ulaş, Tahkim, s. 246; ayrıca Ulaş, Gelişmeler, s. 14.

²⁶ Kale/Tunç Yücel, s. 467; aynı yönde bkz. Özdamar, s. 848; hakemin çekilmesine imkân verilmemesinin kararın objektifliği konusunda şüpheler oluşturabileceği yönünde ayrıca bkz. Kale/Tunç Yücel, s. 467.

hâkimin reddine ilişkin hükümleri burada da kıyasen uygulama alanı bulmalıdır. HMK m. 39/1'e göre, hâkim, taraflardan birinin ret talebi üzerine veya kendiliğinden çekilme yönünde görüş bildirirse, ret talebini incelemeye yetkili merci, bu çekilmenin kanuna uygun olup olmadığına karar verir. Bu maddeyle, hakkında herhangi bir ret sebebi bulunmayan hâkimin davaya bakmak istememesi durumu engellenmiş ve böylece kanunî hâkim ilkesi (AY m. 37) güvence altına alınmış olur. Benzer yaklaşımın, sigorta hakemleri için uygulanmasına engel yoktur. Zira yukarıda da belirtildiği üzere, "seçilen sigorta hakemi mücbir nedenler ve umulmayan haller hariç olmak üzere görevi reddedemez" şeklindeki kanun hükmü, davadan çekilme yönünde karar veren hakemin bu kararının denetlenmesine ilişkin güçlü bir gerekçe oluşturur. Dolayısıyla çekilme kararı veren hakemin bu kararı Komisyon müdürü tarafından ret sebeplerinin var olup olmadığı açısından denetlenmelidir.

5. Ret Talebi Hakkında Komisyon Müdürünün Karar Vermesi

Ret talebi hakkında karar Komisyon müdürü tarafından verilir. Kararın komisyon müdürü tarafından verileceği hem Sigortacılık Kanunu'nda (m. 30/15) belirtilmiş hem de Yönetmelik'te söz konusu kararı vermek Komisyon müdürünün görevleri arasında sayılmıştır (m. 7/3-ç).

Ret talebinin yapıldığı yer (Komisyon) ile talep hakkında karar verecek olan kişi (Komisyon müdürü) farklıdır.²⁷ Bu anlamda, müdürün yargısal bir konuda karar vermesi²⁸ eleştirilmiş²⁹ ve hakemi tayin eden kurumun görevden alma hususunda da yetkili olması gerektiği ifade edilmiştir.³⁰

²⁷ Yeşilova Aras/Yeşilova, s. 303; Dekak, s. 86.

²⁸ Ulaş, Tahkim, s. 242; Ulaş, Gelişmeler, s. 7.

²⁹ Yeşilova Aras/Yeşilova, s. 310.

³⁰ Yeşilova Aras/Yeşilova, s. 310.

6. İspat Yükü ve Ölçüsü

İspat yükü, kural olarak, iddia edilen vakıadan lehine hak çıkaran taraftadır (HMK m. 190/1). Dolayısıyla ret talebine dayanak olan vakıa bakımından ispat yükü ret talebini ileri süren taraftadır.

İspat ölçüsü bakımından Sigortacılık Kanunu'nda bir düzenleme mevcut değildir. Bununla birlikte, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda ispat ölçüsünün yaklaşık ispat olarak kabul edildiği söylenebilir. Nitekim HMK m. 42/2'ye göre, ret sebebi sabit olmasa bile, merci bunu muhtemel görürse, ret talebini kabul edebilir. Aynı sonuca sigorta hakeminin reddi talebi için de varılmalıdır. Zira hakemin tarafsız olmadığı hususunun her zaman tam ispat düzeyinde aranması, işin niteliğine uygun olmadığı gibi birçok talebin de reddedilmesine neden olur.

7. Ret Talebinin Geri Çevrilmesi Kurumunun Sigorta Tahkiminde Uygulanabilirliği

Sigortacılık Kanunu'nda yer almayan ret talebinin geri çevrilmesi kurumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 41 inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, hâkimin reddi talebi, a) Ret talebi süresinde yapılmamışsa, b) Ret sebebi ve bu sebebe ilişkin inandırıcı delil veya emare gösterilmemişse, c) Ret talebinin davayı uzatmak amacıyla yapıldığı açıkça anlaşılıyorsa geri çevrilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 41 inci maddesiyle, reddi istenen hâkim tarafından ret taleplerinin geri çevrilmesi yoluyla kötü niyetli olduğu bariz olan talepler doğrudan reddedilerek yargılamada hızlilik sağlanır. Çünkü ret talebinin merci tarafından incelenecek olması sebebiyle geçen süreden tasarruf edilmiş olur. Bu yönüyle bakıldığında, ret talebinin geri çevrilmesi şeklinde bir kurumun, sigorta tahkiminin kendisinden beklenen hızın gerçekleşmesine de hizmet edeceği söylenebilir. Çünkü süresinde olmayan veya tarafsızlığın ihlal edildiği konusunda hiçbir delil içermeyen ret talebinin incelenmesi bakımından Sigortacılık Kanunu'ndaki prosedürün uygulanması, tahkim yargılamasının yavaşlamasına neden olur. Dolayısıyla bu tarz taleplerde, reddi istenen hakemin talebi hemen geri çevirmesi yargılamanın hızlanması bakımından faydalı olur. Ancak ret talebinin

geri çevrilmesi sadece sınırlı durumlarda söz konusu olmalıdır. Aksi takdirde, hakkında tarafsızlık şüphesinin mevcut olduğu hakemin, buna rağmen talep hakkında karar vermesi adil yargılanma hakkına aykırılık arz edebilir.

7. Ret Talebinin Yargılama İşlemlerini Durdurup Durdurmayacağı ve Tahkim Süresine Etkisi

Ret talebinin ileri sürülmesi anından Komisyon müdürünün karar verme anına kadar sigorta hakeminin yargılamaya ilişkin bir işlem yapıp yapamayacağı hususu Sigortacılık Kanunu ve Yönetmelik'te düzenlenmemiştir. Beş iş günü içinde ret talebi hakkında karar verilecek olması sebebiyle bu konunun önemli olmadığını söyleyen bir görüş olduğu gibi³¹ Model Kanun'un 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrası uygulanarak yargılamaya devam edilmesi gerektiği, aksi takdirde, tahkimdeki hızlılığa zarar verileceğini ifade eden bir görüş de mevcuttur.³²

Sadece tahkimdeki hızlılık gerekçe gösterilerek reddi istenen hakemin yargılamaya devam edebilmesi şeklindeki bir sonuca varılamaz. Sigorta tahkimi yargılamasına rengini veren önemli bir özelliğin yargılamanın hızlılığı olduğu kuşkusuzdur. Ancak bu, bazı koşullarda, tahkim yargılamasında adil yargılanma hakkından uzaklaşılacağı anlamına gelmez. Bu açıdan hakkında tarafsızlık şüphesi bulunan hakemin yargılamaya hiçbir şey olmamışçasına devam etmesi düşünülemez. Üstelik burada uygulanacak hüküm doğru tespit edilirse, tahkimdeki hızlılığa zarar vermeden ve adil yargılanma hakkına riayet edilerek bir yargılamanın yapılması mümkün olabilir. Dolayısıyla bu konuda hâkimin reddinin istenmesi durumunda reddi istenen hâkimin işlem yapıp yapmayacağı hususunun düzenlendiği Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 42 inci maddesinin dördüncü fıkrası, söz konusu soruna tatmin edici bir yanıt vermektedir. Bu hükme göre, reddi istenen hâkim, ret hakkında merci tarafından karar verilinceye kadar o davaya bakamaz. Şu kadar ki, gecikmesinde sakınca

³¹ Dekak, s. 87.

³² Dekak, s. 87.

bulunan iş ve davalar bunun dışındadır.³³ Bu hükmün sigorta tahkim yargılamasında da kıyasen uygulanması gerekir. Zira hakkında ret talebi ileri sürülen bir hakemin tarafsız olmadığı iddia edilmiş olur ve hakkında bu şüphenin doğduğu hakemin bu konuda Komisyon müdürünün vereceği karara kadar işlem yapması doğru olmaz.

Ret talebi hakkında karar verilmeden hâkim tarafından yapılan işlemlerin geçersiz olduğu ve duruma göre kanun yolu sebebi oluşturabileceği şeklindeki Yargıtay kararları, sigorta tahkimi yargılamasında da uygulanabilir niteliktedir.

“6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 38. maddesinde hakimin reddi usulü düzenlenmiştir. Kanunun 38. maddesinin beşinci fıkrasında; “Hâkimi reddeden taraf, dilekçesini karşı tarafa tebliğ ettirir. Karşı taraf bir hafta içinde cevap verebilir. Bu süre geçtikten sonra yazı işleri müdürü tarafından ret dilekçesi, varsa karşı tarafın cevabı ve ekleri, dosya ile birlikte reddi istenen hâkime verilir. Hâkim bir hafta içinde dosyayı inceler ve ret sebeplerinin kanuna uygun olup olmadığı hakkındaki düşüncesini yazı ile bildirerek, dosyayı hemen merciine gönderilmek üzere yazı işleri müdürüne verir.” hükmüne yer verilmiştir. Somut olaya gelince; davalılardan [...]’in 04.06.2016 tarihli dilekçe ile hakimin reddini talep ettiği görülmüştür. Hukuk Muhakemeleri Kanununun hakimin reddini düzenleyen ilgili maddeleri dikkate alındığında, reddi istenen hakim gecikmesinde zarar umulan iş ve davalar dışında ret hakkında kesin karar verilinceye kadar o davaya bakamaz, aksi hareket mutlak bir temyiz sebebi olup, hükmün yalnız bu nedenle bozulmasını gerektirir (HGK 6.12.1972, 2/208-1326). Yine aynı nedenle, acele işlemler dışında yapılan diğer mahkeme işlemleri geçersizdir.”³⁴

“Dosyanın incelenmesinde; davacılar vekilinin 27/6/2020 tarihli dilekçesinde “Eğer sayın mahkeme hakimi yapı olarak dosyaya karar verecek cesarete veya yeterliliğe sahip olmadığını düşünüyor ve

³³ Bu konuda çeşitli örnekler için bkz. H. Yavuz Alangoya/ M. Kâmil Yıldırım/ Nevhis Deren-Yıldırım, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, 7. Bs., İstanbul, 2009, s. 45.

³⁴ Yarg. 14. HD, 15.5.2019, E. 2016/12502, K. 2019/4442 (Lexpera).

dosyamızı bu sebeple oyalıyor ise davadan çekilmesinin herkesin menfaatine olacağı açıktır[...]” demek suretiyle hakimi çekilmeye davet ettiği görülmüştür. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hakim reddini düzenleyen ilgili maddeleri dikkate alındığında, reddi istenen hakim gecikmesinde zarar umulan iş ve davalar dışında ret hakkında kesin karar verilinceye kadar o davaya bakamaz, aksi hareket mutlak bir temyiz sebebi olup, hükmün yalnız bu nedenle bozulmasını gerektirir (HGK'nın 6.12.1972 tarihli 2/208 E. 1326 K. Sayılı kararı). Yine aynı nedenle, acele işlemler dışında yapılan diğer mahkeme işlemleri geçersizdir. Reddi istenen hakim HMK'nın 38 inci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca öncelikle hakim reddi talebi hakkında karar vermesi gerekir. Mahkemece, 27/6/2020 tarihli hakim reddi talebini içeren dilekçeye ilişkin olarak Kanunun öngördüğü usulün uygulamayarak esasa ilişkin yargılamaya devam edilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”³⁵

Bununla birlikte, gecikmesinde sakınca doğan işlemler bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda belirtilen istisnanın sigorta tahkiminde de uygulama alanı bulması tarafların mağdur olmaması bakımından önemlidir. Dolayısıyla reddi istenen sigorta hakemi, bu konuda karar verilinceye kadar, gecikmesinde sakınca bulunan işlerle ilgili karar verebilmelidir.

Ayrıca Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 42 nci maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesinin sigorta tahkim yargılamasında kıyasen uygulanması hem kötü niyetli durumların önüne geçmek hem de sigorta tahkim yargılamasının hızlı bir yargılama olması özelliğine uygundur. Buna göre, daha önce hakkındaki ret talebi reddolunan hakemin, aynı durum ve olaylara dayanarak yeniden reddedilmesi hâli, hakemin davaya bakmasına engel oluşturmamalıdır.

Burada son olarak, ret talebinin yapılmasından müdür tarafından karar verilmesine kadar geçen sürenin tahkim yargılamasındaki 4 aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınıp alınmayacağı hususu tespit

³⁵ Yarg. 3. HD, 16.9.2021, E. 2021/4478, K. 2021/8564 (Lexpera).

edilmelidir.³⁶ Bir görüşe göre, tek hakemli yargılama ile heyet hâlindeki yargılamalar bakımından konuya farklı yaklaşılmalı ve tek hakemli yargılamada ret sürecinde geçen süre dört aylık sürenin hesaplanmasında dikkate alınmamalı; buna karşın, heyet hâlindeki yargılamada dört aylık süre işlemeye devam etmelidir.³⁷ Reddi istenen hakemin yargılamada işlem yapamayacak olması sebebiyle tek hakemli-heyet hâlinde yargılama şeklindeki bu ayırım eleştirilmiş ve bu süreçte tahkim süresinin durması gerektiği ifade edilmiştir.³⁸ Diğer bir görüşe göre, hakemin ret usûlünün düzenlendiği HMK m. 418'in, tahkim süresi ve uzamasının düzenlendiği HMK m. 427 bakımından bir etkisi yoktur.³⁹

Öncelikle bu konuyla ilgili olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun hâkimin reddine ilişkin hükümlerinin uygulama alanı bulması mümkün değildir. Zira tahkim süresi ve süresinden sonra verilen kararın iptal sebebi olması gibi bir durum devlet mahkemesinde görülen davalarda geçerli değildir. Bu açıdan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümlerine bakılmalıdır. Tahkim süresinin uzamasına neden olabilecek hususlar HMK m. 427'de belirtilmiştir. Bu maddenin ikinci fıkrasına göre, tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları hâlinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemece uzatılabilir. Mahkemenin, bu konudaki kararı kesindir. Görüldüğü üzere, burada hakemin reddine ilişkin süreç sayılmış değildir. Yargıtay da, hakemin reddi sürecinin tahkim süresinin uzamasına neden olmayacağını vermiş olduğu bir kararda ifade etmiştir.

³⁶ Beş iş günü içinde karar verilecek olması sebebiyle bu tartışmaların anlamının olmadığı yönünde bkz. Yeşilova Aras/Yeşilova, s. 332; ayrıca bkz. Dekak, s. 87; görüşler alındıktan sonra beş günlük sürenin başlayacağı, bu anlamda karşı tarafa da bir diyeceğinin olup olmadığı hususunda süre verilecek olması sebebiyle bu tartışmanın önemli olabileceğini ifade eden görüş için bkz. Beggi, s. 86; görüşlerin Komisyon'a iletdikten sonra beş günlük sürenin başlayacağı hususunda ayrıca bkz. Ulaş, Tahkim, s. 242.

³⁷ Kale/Tunç Yücel, s. 468.

³⁸ Beggi, s. 86-87.

³⁹ Yeşilova Aras/Yeşilova, s. 332.

“2.15. HMK’nın 412. maddesinde tahkim sözleşmesi; tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları sözleşme olarak tanımlanmıştır. Tahkim süresi HMK’nın 427. maddesinde 1 yıl olarak ön görülmüştür. Tahkim yargılamasının, uzatılması durumu hariç bu bir yıllık yasal süre içerisinde bitirilmesi gerekir. Aksi durumda HMK’nın 439/2-c maddeleri gereğince iptal nedenidir. Bunun tek istisnası HMK’nın 421/2 maddesi gereğince hakemin değiştirilmesidir. Buna göre hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresinden sayılmaz. 2.16. HMK 421/3. maddesi hükmünde yer alan “Tahkim sözleşmesinde hakemin veya hakem kurulunu oluşturan hakemlerin ad ve soyadları belirtilmiş ise hakemin, hakem kurulunun ya da kurulun karar çoğunluğunu ortadan kaldıracak sayıda hakemin görevinin herhangi bir sebeple sona ermesi hâlinde, tahkim de sona erer.” düzenlemesi uyarınca, 03.01.2019 tarihinde başlayan ilk tahkim süreci, hakem [...]’ün 11.04.2019 da istifası ile sona ermiş, HMK 427/1. maddesinde belirtilen 1 yıllık tahkim süresi, 03.01.2019 ilk toplantı tutanağı tarihi ile istifa tarihi olan 11.04.2019 arasında 3 ay 8 günlük sürede işlemiştir. 2.17. Doç. Dr. [...]’nın katılımı ile yeniden oluşturulan hakem heyeti, 27/10/2020 tarihinde toplanarak tahkim sürecini yeniden başlatmışlardır. Yukarıda belirtildiği üzere, kanunda öngörülen 1 yıllık tahkim süresinin 3 ay 8 günlük süresi işlemiş, yeni hakem heyetinin 27.10.2020 tarihinde toplanmış olduğu ve kalan 8 ay 22 günlük süre dahil edildiğinde, hakem kurulunca esas hakkında karar verilmesi gereken son tarihin 19.07.2021 olduğu anlaşılmıştır. 2.18.HMK 427/2. maddesine göre tahkim süresi, tarafların anlaşmasıyla; anlaşamamaları hâlinde ise taraflardan birinin başvurusu üzerine mahkemece uzatılabilir. Tahkim süresinin uzatılması ancak tahkim süresi içerisinde istenebilir. Tahkim davası başlamadan süre uzatım talebi istenemeyeceği gibi tahkim süresi bittikten sonra da süre uzatımı istenemeyecektir. Talepte bulunanın, genel ispat kuralları gereği ispat yükümlülüğü bulunduğundan talebine uzatma sebeplerini de delilleri ile birlikte göstermesi gerekir. 2.19. Tahkim süresinin hangi hallede duracağı ya da işleyecek olan süreden sayılmayacak hallerin incelenmesinde; Yeni hakem seçilmesi başlıklı HMK 421/2. maddesinde

bir veya birden çok hakemin değiştirilmesi için geçen süre tahkim süresinden sayılmaz düzenlemesi mevcut olup, ancak kanunda sınırlı olarak sayılmış (numerus clausus) belirtilen hal dışında bir durma sebebine yer verilmemiştir. 2.20. Hal böyle iken, tahkim süresinin uzatılması talebi için bir neden olabilecek hakemin reddi isteminin, kanunda sınırlı sayılmış olan, tahkim süresini durduran ya da işleyecek olan süreden sayılmayacak haller içerisinde olmadığı anlaşılmaktadır.”⁴⁰

Bu anlamda özellikle ret sürecinin oldukça kısa sürede tamamlanabilecek olması hususu da gözetilerek, ret sürecinin tahkim süresine bir etkisinin bulunmadığı sonucuna varmak daha uygun olur. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği üzere, özellikle tahkim süresinin dolması için yapılan ret talepleri bakımından reddi istenen hakemin talebi geri çevirmesine ilişkin karar verebilmesi, kötü niyetli bu girişimlerin önüne geçmek için yeterlidir.

III. RET SEBEPLERİ HAKKINDA DÜŞÜNCELER

1. Genel Olarak

Sigortacılık Kanunu’nda hakemlerin hangi durumlarda reddedileceği hususunda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nda yer alan hâkimin reddine ilişkin nedenlere atıf yapılmıştır. Mevzuatta yürürlükten kaldırılan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’na yapılan yollamalar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun bu hükümlerin karşılığını oluşturan maddelerine yapılmış sayılacağından (HMK m. 447/2) sigorta hakemleri, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 36 ncı maddesinde belirtilen ret sebeplerine göre reddedilebilir. Ayrıca Yönetmelik’te de hakemin reddine ilişkin sebepler sayılmıştır.⁴¹

⁴⁰ Yarg. 6. HD, 19.9.2023, E. 2022/2560, K. 2022/2839 (Lexpera).

⁴¹ Yönetmeliğin 17 nci maddesine göre ret sebepleri şunlardır: “a) Hakem taraflardan birine öğüt vermiş ya da yol göstermişse. b) Hakem taraflardan biri veya ilgili bir üçüncü kişi karşısında kanunen gerekmediği halde görüşünü bildirmişse. c) Hakem, tanık, bilirkişi, Hukuk (Mülga ibare:RG-19/1/2016-29598) [...] Muhakemeleri anlamında hakem, veya hakim sıfatıyla dinlenmiş veya hareket etmişse. ç) Hakem taraflardan biriyle dördüncü dereceye kadar yansoy hısımlığı varsa. d) Hakem ile taraflardan biri

Ret sebepleri konusunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na atıf yapıldığından ve orada ret sebepleri sınırlı olarak sayılmadığından, sigorta hakemlerine ilişkin ret sebeplerinin de sınırlı bir şekilde sayılmadığı kabul edilmelidir. Dolayısıyla Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 36 ncı maddesinde belirtilen nedenler haricinde tarafsızlığı⁴² etkileyen başka durumlarda da hakemler reddedilebilir. Ret sebepleri bakımından sigorta tahkimi bakımından özellik arz eden durumlar incelenmelidir.

2. Öğüt Vermek veya Yol Göstermek

İki taraftan birine öğüt verilmiş ya da yol gösterilmiş olması hakemin reddi sebebidir (HMK m. 36/1-a; Yönetmelik m. 17/1-a). Bu anlamda, örneğin, hakemin, davacının talebinin zamanaşımına uğradığı şeklinde davalıyı yönlendirmesi ret sebebi olarak görülmelidir.⁴³

3. İhsas-ı Rey

Hakemin iki taraftan birine veya üçüncü kişiye kanunen gerekmediği hâlde görüşünü açıklamış olması ret sebebidir (HMK m. 36/1-b; Yönetmelik m. 17/1-b). Bu konuda özellikle hakemin davanın taraflarına başarı şansı hakkında açıklamalarda bulunması ret nedeni olarak görülebilir.⁴⁴ Hakemin bilimsel bir yayında görüşünü açıklamış olması hususuna ayrıca değinilmelidir. Bu konuya, ayrıca Sigorta Tahkim Usûlü ve Sigorta Hakemlerine İlişkin Tebliğ'de de (Tebliğ No: 2009/1)⁴⁵ değinilmiştir. Bu Tebliğ'in beşinci maddesine göre, Yönetmeliğin 17 nci ve 18 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere, akademisyen hukukçuların taraflardan herhangi birine hukukî mütalaa vermesi sigorta hakemliği yapmalarına engel teşkil etmez. Bu maddenin kapsamına dava konusu somut olayla ilgili mütalaa verilmiş olması

arasında bir dava veya düşmanlık bulunuyorsa. e) Hakemin tarafsızlığından şüpheye düşülmesini gerektirecek önemli sebepler varsa.”

⁴² Tarafsızlığın nesnel ve öznel görünümü ve bu konuda AYM ve AİHM içtihadıyla ilgili olarak bkz. Anıl Köroğlu, Yargı Kararlarında Medenî Usûl Hukuku, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025, s. 30, kn. 2.

⁴³ Köroğlu, s. 63.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Köroğlu, s. 71, kn. 23.

⁴⁵ RG 21.1.2009 -27117.

hususunun girmediği ifade edilmiştir.⁴⁶ Gerçekten dava öncesinde davacı veya davalı taraf için hukukî mütalaa sunmuş olan akademisyenin sonrasında ilgili davada hakem olarak görev alması mümkün değildir. Zira bu konuda hukukî görüşü sabit olan akademisyenin tarafsızlığı, bu görüşün aleyhine olduğu kişi nezdinde yitirilmiştir. Buna karşın, somut olayla ilgisi bulunmayan, bilimsel bir etkinlikte veya yayında bir hukukî görüş ifade eden akademisyenin daha sonra hakemlik yapmasına engel yoktur.⁴⁷

Hakemin görüş açıklamasının ret sebebi oluşturması aynı dava içinde yapılması hâlinde söz konusudur. Bu kapsamda özellikle hakemin benzer bir davada daha önce karar vermiş olması, daha sonra baktığı davada (o davada aynı hukukî sorun tartışılmış olsa bile) onun reddedilmesi için yeterli değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de genel olarak benzer bir yaklaşımdadır.

“Hâkimin davaya bakmaktan çekinmesi, hâkimin tarafsız kalamayacağı varsayılan ve kanun tarafından sayma yoluyla gösterilen sınırlı hâllerdir. Hâkimin reddi sebepleri ise kanunda yer alan sebeplerle sınırlı olmadığı gibi takdire bağlıdır. Ret sebeplerinin varlığı araştırılıp tespit edildikten sonra hâkimin o davaya bakıp bakamayacağı belirlenir. Bu çerçevede hâkimin reddi sebepleri arasında kabul edilen hususlardan biri hâkimin davada kanunen gerekmediği hâlde iki taraftan birine veya üçüncü kişiye görüşünü açıklamış olması (ihsası rey) durumudur (bkz. §18). Ancak ilke olarak kanunen açıklanan kanaat ve görüşlerin -örneğin gerekçeli kararın- bu kapsamda değerlendirilemeyeceği açıktır. Zira Anayasa gereği tüm mahkeme kararları gerekçeli olacağından gerekçede yer alan kanaat ve görüşlerin kararda imzası bulunan hâkim veya hâkimler yönünden ihsası rey olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Bu nedenle idari yargılamada ve hukuk yargılamasında tek başına önceki kararlarından ve bunların gerekçelerinden hareketle hâkimin tarafsızlığını kaybettiği ileri sürülemez.

...

⁴⁶ Karasu, s. 56.

⁴⁷ Bu konuda özellikle Alman mahkemesi kararları için bkz. Köroğlu, s. 75, kn. 31.

Bu bağlamda hâkimin, davanın önceki aşamalarında tanık veya bilirkişi olarak dinlenmiş veya hâkim ya da hakem sıfatıyla hareket etmiş olması tarafsızlıkla ilgili sorun doğurabileceğinden çekinme sebepleri arasında olmamakla birlikte ret sebepleri arasında düzenlemiştir. Böyle bir durumda hâkimin davanın önceki aşamalarında ifa ettiği görevin kapsam ve içeriğine bakılması gerekir. 47. Bu çerçevede ilke olarak gerek kanun yolu incelemesinin etkililiğinin sağlanması gerekse kanun yolu incelemesinin objektif tarafsızlık esaslarına uygun yapılmadığı izleniminin oluşmaması için ilk derecede kararı veren hâkimin dosyanın kanun yolu incelemesinde bulunmaması gerekir. Bununla birlikte bu hususa uyulmaması tek başına kanun yolu incelemesinin etkisiz ve tarafsız olduğu sonucuna götürmez. Her olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmesi gerekir. Bu çerçevede tarafsızlığının bozulup bozulmadığını değerlendirmek için bu şekilde önceki aşamalarında görev alan hâkimlerin özellikle kurul hâlinde yargılama yapan mahkemelerdeki oy sayısı, bu üyelerin kararın verilmesindeki rolleri gibi diğer unsurları da dikkate almak gerekir.

...

Yukarıda belirtildiği gibi kural olarak bir hâkimin yargılamanın önceki aşamalarında görev yapmış olması tek başına tarafsızlığa aykırı olmayıp somut olayın koşullarına bakılması gerekir. Olayda A.Y. doğrudan kendi verdiği kararın temyiz incelemesine veya karar düzeltme incelemesine katılmamıştır. A.Y.nin yer aldığı heyet kararı, A.Y. nin görev almadığı Danıştay kararıyla bozulmuş ve karar düzeltme istemi de reddedilmiştir. Bunun üzerine bozmaya uyma yönünde yeni bir karar verilmiştir. A.Y. bu yeni kararı veren heyette bulunmadığı gibi bu kararın temyiz incelemesinde de bulunmamıştır. A.Y. sadece sınırlı bir inceleme imkânı sağlayan karar düzeltme incelemesi aşamasında beş kişilik heyette başkan olarak yer almıştır. Bu aşamada da esasa dair bir inceleme yapılmamış bozmaya uyma kararını temyizden incelenmesine ilişkin karar yönünden karar düzeltme sebeplerinin bulunup bulunmadığı değerlendirilmiştir. 53. Dolayısıyla ilk derece aşamasında kararın esas görüşmelerine katılan bir hâkimin karara yönelik esas bir incelemenin yapılmadığı, aksine bozmaya uygunluk yönünden yapılan denetim sonucunda verilen onama kararının düzeltilmesi istemine

ilişkin görüşmelere katıldığı ve bu durumun "yargılamanın bütünü" adıl olmaktan çıkarmadığı sonucuna varılmaktadır."⁴⁸

4. Davada Çeşitli Sıfatlarla Hareket Edilmiş Olması

Tanık, bilirkişi, hakem veya hâkim sıfatıyla davada hareket edilmiş olması ret sebebidir (HMK m. 36/1-c; Yönetmelik m. 17/1-c). Bu sebepler arasında, karşılaşılma ihtimali bulunan durumlar bakımından açıklama yapmak gerekir.

Sigorta tahkim hakeminin vermiş olduğu karara karşı yapılan itirazda daha sonra itiraz hakemi olarak görev alması hâli, hakemin reddi sebebi olarak kabul edilmelidir. Aksi takdirde, hakemin kendi verdiği kararı denetlemesi söz konusu olup, bu durum itiraz yolunun anlamsız hâle gelmesine neden olur. Aynı durum, sigorta tahkim yargılamasında veya itiraz yargılamasında görev alan hakemin daha sonra karara karşı başvurulmuş yolda Yargıtay üyesi sıfatıyla karar vermesi durumu için de geçerlidir.

Sigorta hakeminin tanık olması durumu da açıklanmalıdır. Gerek Hukuk Muhakemeleri Kanunu gerekse de Yönetmelik'te "tanık sıfatıyla dinlenilmiş" olması denilmektedir. Dolayısıyla bu madde kapsamında bir ret sebebinin doğması için hakemin tanık sıfatıyla gösterilmiş olması değil, tanık sıfatıyla dinlenmiş olması gerekir.⁴⁹ Benzer şekilde, tanık olma ihtimali de ret sebebi olarak görülemez.⁵⁰ Her ne kadar tanık olarak gösterilmemiş veya dinlenmemiş olsa da, önüne gelen davaya konu olaya tanık olan hakemin o davaya bakmaması ve o davadan çekilmesi uygun olur.⁵¹ Aksi durum, hakemin olayla ilgili kanaatinin sarsılmasına neden olabilecek delilleri önyargılı bir şekilde değerlendirmesine neden olur.

⁴⁸ AYM, 6.7.2017, B. No: 2014/13811.

⁴⁹ Hukuk mahkemelerinde görülen davalar bakımından aynı yönde bkz. Necip Bilge/ Ergun Önen, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Bs., Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 216; Köroğlu, s. 86, kn. 36.

⁵⁰ Köroğlu, s. 86, kn. 36.

⁵¹ Hukuk mahkemelerinde görülen davalar için aynı yönde bkz. Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku*, 6. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 69; Köroğlu, s. 64, kn. 36.

Hakemin davadan önceki süreçte arabulucu olarak görev almış olması Yönetmelik'te ret nedeni olarak sayılmamıştır. Bununla birlikte, Sigortacılık Kanunu'nun atıf yapmış olduğu Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda arabuluculuk yapılmış olması hâkimin reddi sebepleri arasında gösterilmiştir. Gerçi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda bu durumun ret sebebi olarak gösterilmiş olması özellikle arabuluculuk-tahkim (med-arb) sistemi konusundaki tartışmaların önüne geçmesine neden olduğundan eleştirilmiştir.⁵² Bununla birlikte, Sigortacılık Kanunu'nun Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na atıf yaptığı dönemde arabuluculuğa ilişkin bir kanun mevcut değildi. Dolayısıyla o dönemde kanun koyucudan bu Kanun'a atıf yaparken arabuluculuğu istisna tutması beklenemezdi. Aynı durum, 2009 tarihli Yönetmelik için de geçerlidir. Dolayısıyla Sigortacılık Kanunu'ndaki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na yapılan atfı sigorta tahkiminin özelliklerine göre değerlendirmek gerekir. Bu bakımdan tarafların istemesi (en azından itiraz etmemesi) durumunda daha önce arabulucu olarak görev yapan kişinin hakem olarak görev alması mümkün olmalıdır. Buna karşın, bir tarafın itiraz etmesi durumunda hakemin artık davada görev alamaması gerekir. Zira arabuluculukta ortaya çıkan bilgilerin gizliliğini korumak ve özellikle arabuluculuğun başarısız olması durumunda bu bilgilerin sonraki yargılamaya dahil edilmesinin önüne geçmek, hakemin reddi yoluyla mümkün olacaktır.⁵³

5. Hakem ile Taraf Arasında Husumetin Varlığı

Hakem ile taraflardan biri arasında bir dava veya düşmanlık bulunması da hakemin reddi sebebidir (HMK m. 36/1-d; Yönetmelik m. 17/1-d). Burada önemli olan özellikle dava öncesinde bir dava veya düşmanlığın bulunması durumudur. Bunun haricinde dava açıldıktan sonra yaşanan husumet kural olarak hakemin reddine neden olmaz. Yargıtay'ın hukuk mahkemelerinde görülen davalarda vardığı bu sonuç, sigorta tahkiminde de uygulama alanı bulmalıdır.

“Davacı vekili 11.12.2023 tarihli dilekçesi ile Adana Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi'nin Başkanı ve bir üyesi hakkında reddi

⁵² Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 70.

⁵³ Bu konuda bkz. Köroğlu, s. 88, kn. 37.

hakim talebinde bulunmuştur. Reddi talep edilen Başkan ve üye hakim tarafından Adana 12. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2023/362 Esas sayılı dosyasında,[...] 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2023/74 Esas sayılı dosyasında lehlerine verilen ihtiyati haciz kararına itiraz sonucu verilen karara karşı yapılan istinaf başvurusu sonucunda, Dairece verilen ihtiyati haczin kaldırılması kararı dayanak yapılmış olup, sonradan dava açılmak suretiyle husumet oluşturma yoluna gidilmesi 6100 sayılı Kanun'un 36 ncı maddesinde belirtilen hakimin reddi sebeplerini oluşturmadığı, reddi hakim talebinin reddine karar verilmesi gerektiği mütalaa olunmuştur.”⁵⁴

Eğer aksi sonuç kabul edilirse, hakemin bazı kararlarından memnun olmayan taraf hakem ile kendisi arasında bir husumet yaratıp onun davaya bakmasını engelleyebilir.

“Davacı vekili red dilekçesinde Mahkeme Başkanı hakkında HSK' ya şikayet dilekçesi verdiğini belirtmiş, bunun dışında somut bir reddi hakim sebebi belirtmemiştir. İncelenen dosya kapsamına göre, hakimin reddi için ileri sürülen hususlar HMK'nun 36. maddesinde tanımı yapılan sebeplerden olmadığına ve yargılamanın devamı sırasında taraflardan birinin mahkeme hakimi hakkında şikayette bulunması veya aleyhine dava açması, HMK'nın 36/1-d maddesinde belirtilen “davalı olmak” anlamında yorumlanamayacağı, aksine bir yorum, yargılama yapan tüm hakimlerin kötü niyetli taraflarca reddedilmesini kolaylaştıracağı gibi, bu hakkı kötüye kullanmak isteyenlerin davranışını da korumak anlamına geleceği, hiçbir hukuk kuralının, kötü niyetliyi korumayacağı, aksini kabul etmek, kötü niyetli kişilerce açılacak uydurma dava ve şikayetler sonucu, davaya bakan hakimlerin sağlıklı, baskıdan uzak ve hür iradeleri ile görev yapmalarına engel olacağı gibi, tabii hakim ilkesini de zedeleyeceğinden”⁵⁵

⁵⁴ Yarg. 5. HD, 15.4.2024, E. 2024/3681, K. 2024/4289 (Lexpera).

⁵⁵ İstanbul BAM 37. HD, 18.12.2018, E. 2018/2929, K. 2018/2314 (Lexpera); aynı yönde bkz. İstanbul BAM 37. HD, 15.10.2018, E. 2018/2478 K. 2018/1600 (Lexpera).

Tarafın hakemi şikâyet etmesi veya tersi durum da kural olarak hakemin reddine neden olmaz. Hukuk mahkemelerinde görülen davalar bakımında yerleşik olan bu içtihadın sigorta tahkiminde de uygulanmasına bir engel yoktur.

“Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır (Anayasa m. 9). Hakimler görevlerinde bağımsızlardır. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanatlerine göre hüküm verirler. Bu nedenle, hakimler önüne gelen uyuşmazlıkları kanuni çerçevesinde çözmek zorundadırlar. Bu işlemi yaparken hakim, bir olayla ilgili kuracağı hükümle, tarafların adalet duygusunu zayıflatacağını değil, güçlendireceğini düşünüp, hedefleyerek çalışmalı, kanunlardan aldığı güçle hareket etmelidir. Hakim, tarafların geçerli ve kanuni delillere dayanmayan soyut iddiaları karşısında başkalarına ve kendisine yabancı kalarak, hukukun ne dediğini söyleme yetkisini kullanıp, yargılama işlemi ile yargı kararlarının kişisel görüş, inanç ve duyguların aracı olamayacağını, aksine hâkimlerin, yansız ve kanunlardan aldığı güçle adaleti sağlamaya çalıştığını davanın taraflarına inandırmalıdır. Ayrıca, yargılama sürerken taraflardan birinin mahkeme hâkimi hakkında şikayette bulunması veya aleyhine dava açması veya mahkeme hakiminin davanın taraflarından biri hakkında şikayette bulunması veya keşifte veya duruşmada tartışması, HMK'nın 36/1-d maddesindeki "Davalı olmak" anlamında yorumlanamaz. Belirtilen olgular ışığında davalı vekilinin mahkeme hakimini şikayet etmesi veya mahkeme hakiminin hızlı bir şekilde karar vermesi HMK'nın 36.maddesinde belirtilen hakimin reddi sebeplerinden değildir. Bu nedenle davalı vekilinin istinaf talebinin reddine dair aşağıdaki hüküm kurulmuştur.”⁵⁶

“Dava esnasında, iki taraftan birisi ile davası veya aralarında bir düşmanlık bulunması” şeklinde hakimin reddi sebepleri açıkça belirtilmiştir. Bundan ayrı eldeki davanın açılma tarihi 21.04.2014 olup, Yargıtay 20. Hukuk Daire'sinin 2014/6275 esas, 2014/7372 karar nolu,

⁵⁶ İstanbul BAM 37. HD, 29.5.2017, E. 2017/1049, K. 2017/997 (Lexpera); aynı yönde bkz. İstanbul BAM 37. HD, 24.9.2018, E. 2018/1758, K. 2018/1438 (Lexpera); İstanbul BAM 37. HD, 30.6.2020, E. 2020/814, K. 2020/1429 (Lexpera).

09.09.2014 günlü kararında da belirtildiği üzere, yargılama sürerken taraflardan birinin mahkeme hâkimi hakkında şikayette bulunması veya aleyhine dava açması veya mahkeme hâkiminin davanın taraflarından biri hakkında şikayette bulunması (suç duyurusunda bulunması), H.M.K.'nın 36/1-d maddesindeki "Davalı olmak" anlamında yorumlanamaz. Suç duyurusunda bulunulması hâkimin tarafsızlığından şüpheyi gerektiren önemli bir sebep olarak da düşünülemez. Bu durumda HMK'nun 36. maddesindeki şartların oluşmadığı anlaşıldığından yerinde görülmeyen istinaf sebeplerinin reddine karar vermek gerekmiştir.”⁵⁷

Burada son olarak, tarafın kanunî temsilcisi veya iradî temsilcisi ile hakem arasındaki yakınlık/husumetin ret sebebi oluşturup oluşturmayacağı tespit edilmelidir. Hâkim ile tarafın kanunî temsilcisi arasındaki yakınlığın⁵⁸ yahut husumetin ret sebebi olması mümkündür. Buna karşın, hukuk mahkemelerinde görülen davalarda, tarafın iradî temsilcisi ile hakem arasındaki husumetin ret sebebi oluşturmayacağı, zira vekilin davanın tarafı olmayıp sadece müvekkili adına davayı takip ettiği, her zaman azledilebileceği ya da tarafın kendisini başka bir vekil ile temsil ettirebilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir.

“Dosya kapsamı, istinaf dilekçesinde ileri sürülen sebepler ile kamu düzenine ilişkin aykırılık bulunup bulunmadığı yönü gözetilerek yapılan incelemede hakimın reddi için ileri sürülen hususların HMK’nun 36.maddesinde tanımı yapılan sebeplerden olmadığı, kanun yolu nedenlerinden olduğu, vekil davanın asıl tarafı olmayıp, müvekkili nam ve hesabına davayı takip etmekte olduğundan, her zaman azledilebileceğinden veya davanın tarafı kendisini başka bir vekil ile de temsil ettirebileceğinden vekil ile yaşanan tartışmaların reddi hakim sebebini oluşturmadığı, mercinin vakıa ve hukuki değerlendirmesinde usul ve esas yönünden yasaya aykırılığın bulunmadığı anlaşılmakla, reddi hakim talebinde bulunan davacı vekilinin istinaf başvurusunun

⁵⁷ Antalya BAM 6. HD, 8.5.2017, E. 2017/280, K. 2017/311 (Lexpera).

⁵⁸ Leo Rosenberg / Karl Heinz Schwab/ Peter Gottwald, Zivilprozessrecht, 18. Aufl., C.H Beck, München, 2018, § 24, kn. 11.

HMK'nun 353/1-b.1 maddesi gereğince esas yönünden reddine karar vermek gerekmiştir.”⁵⁹

Başka bir karara konu olayda da, vekilin davranışı sebebiyle baro başkanlığına ihbarda bulunan hâkim ile davanın tarafı arasında bir husumetin ortaya çıkmadığı ve bu durumun ret sebebi oluşturmayacağı sonucuna varılmıştır.

“Ancak tarafsızlığından şüpheyi gerektiren önemli bir sebebin bulunması hali genel bir düzenleme olup, maddede sayma yolu ile gösterilmemiş olsa dahi, hakimin tarafsızlığından şüpheyi gerektiren diğer sebeplerle de reddi mümkündür. Ancak hakimin reddi, doğal hakim ilkesinin istisnası niteliğinde olduğundan hakimin tarafsız davranmadığı hususundaki iddianın yeterli deliller ile ispatı gerekir. Hakimin yargı yetkisi kapsamındaki ihtiyati tedbir ve diğer ara kararları kanunda gösterilen yasa yollarına tabi olup, tarafsızlığı ihlal edici başka bir eylemi ispat edilmeyen hakimin sırf ara kararların hatalı olduğu ve benzeri nedenlerle reddi mümkün değildir. Öte yandan hakimin şikayet edilmesi, tarafların anayasal dilekçe hakkı kapsamında kalan haklarının kullanılması niteliğinde olup, tarafların bu haklarını kullanmaları hakim ile ilgili taraf arasında husumet olduğu anlamına gelmez. Yargıtay nin 2009/7833 Esas, 2009/9258 Karar sayılı kararında açıklandığı üzere; görülmekte olan bir dava sırasında, duruşmanın hakimi ile taraflardan biri arasında bir dava veya düşmanlık halinin bulunması, duruşma hakiminin red sebebi olmakla birlikte vekil davanın taraflarından olmadığı için, vekil ile hakim arasında geçen olaylar ve var olan davalar, davanın tarafı olan müvekkil için red sebebi oluşturmaz. Bu durumda mahkeme heyetinin, davalı vekili olarak görev yapan avukatın dilekçesinde kullandığı üslup yönünden baro başkanlığına ihbarda bulunması davanın tarafı ile mahkeme heyeti arasında bir husumet olduğu anlamına gelmeyecektir. Somut olayda davalı vekili red dilekçesinde, yargılama sırasında yapılan usuli işlemlerde mahkeme heyetinin tarafsızlığından şüphe duyulmayı gerektirecek somut bir olay da göstermemiştir. Bu nedenle hakimin reddi talebinin kanunda sayılan sebeplere uygun olmadığı anlaşılmakla, hakimin reddine ilişkin talebin

⁵⁹ Ankara BAM 13. HD, 25.1.2023, E. 2023/70, K. 2023/39 (Lexpera).

reddine dair merci kararının usul ve yasaya uygun olduğu dairemizce kabul edilmiştir.”⁶⁰

Kanaatimizce hâkim ile vekil arasındaki husumetin ret sebebi oluşturmayaacağı şeklindeki kategorik bir yaklaşım doğru değildir. Zira söz konusu husumet vekilin temsil ettiği kişi adına yaptığı işlemlerden kaynaklandığından, bu durum, bir ölçüde tarafın kendisini de etkilemektedir. Bu nedenle, ortaya çıkan husumetin, tarafın kendisi hakkında değerlendirme yaparken hâkimin tarafsız kalamamasına neden olabileceği durumlarda hâkimin reddinin mümkün olması gerekir.⁶¹ Bu tespitlerin, sigorta hakemi ile taraf vekili arasında yaşanan husumet durumuna da uygulanabileceği vurgulanmalıdır.

SONUÇ

Çalışma kapsamında varılan sonuçlar şu şekildedir:

1. Sigorta tahkiminde hakemlerin reddi sebepleri bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki hâkimin reddi sebepleri uygulanır. Ret prosedürü Sigortacılık Kanunu’nda kısmen düzenlenmiştir. Ret prosedürü bakımından düzenleme bulunmayan hususlarla ilgili olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun genel hükümlerinin mi yoksa tahkim hükümlerinin mi uygulanması gerektiği hususunda her bir hukukî sorun ayrı bir şekilde değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken, hakemin reddi kurumuyla amaçlanan şey (bağımsız ve tarafsız bir hakemin davayı görmesi) ile tahkim süresinin kısalığı (dört ayda tamamlanma zorunluluğu) özellikle dikkate alınmalıdır.

2. Ret talebi dilekçeyle yapılır. Sözlü yapılan talebin usûlden reddi gerekir. Talebinin avukat tarafından yapılması durumunda vekâletnamede bu yönde özel yetki bulunmalıdır.

3. Sigortacılık Kanunu’nda ret talebine ilişkin sürenin ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren beş iş günü olduğu düzenlenmiştir. Yönetmelik’te süreyi başlatan olayın “hakemin atanması” olarak belirlenmiş olması, Kanunu’ndaki sürenin değiştirilmesi anlamı

⁶⁰ Bursa BAM 4. HD, 16.6.2022, E. 2022/1768, K. 2022/1361 (Lexpera).

⁶¹ Köroğlu, s. 90, kn. 41.

taşıyabileceğinden, Yönetmelik yerine Kanun hükmünün uygulanması gerekir.

4. Reddi istenen hakemin ret sebebi hakkında görüş yazmasına ilişkin bir düzenleme Sigortacılık Kanunu'nda yer almamış olsa bile, bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükmü kıyasen uygulanarak hakemin bu konuda görüşünü yazması, Komisyon müdürünün ret talebi hakkında daha doğru ve hızlı bir şekilde karar vermesini sağlar.

5. Hakemin ret sebebinin varlığı hâlinde kendiliğinden çekilebileceğine ilişkin bir düzenleme Sigortacılık Kanunu'nda yer almamış olsa bile, bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükmü kıyasen uygulanarak hakemin kendiliğinden çekilmesi, ret kurumunun amacına uygundur. Hakemin çekilmesi hâlinde bu çekilmenin uygun olup olmadığına Komisyon müdürü karar vermelidir.

6. Ret talebinin geri çevrilmesi kurumu Sigortacılık Kanunu'nda yer almamış olsa bile bu konuda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili hükmü kıyasen uygulanarak hakemin özellikle süresi geçen veya hiçbir delil gösterilmeyen ret taleplerini geri çevirmesi, sigorta tahkiminin kendisinden beklenen hızı yerine getirmesine hizmet eder.

7. Hakem hakkında ret talebi ileri sürülmesinden Komisyon müdürünün karar verme anına kadar geçen sürede reddi istenen hakemin yargılamaya ilişkin işlemler yapmaması gerekir. Buna karşın, reddi istenen hakem gecikmesinde sakınca bulunan konularda karar verebilir.

8. İki taraftan birine öğüt verilmesi veya yol gösterilmesi ret sebebi olduğundan, örneğin, zamanaşımının geçmiş olabileceğini davalıya hatırlatan veya onu yönlendiren hakemin reddi istenebilir.

9. Kanunen gerekmediği hâlde görüş açıklaması hakemin reddi sebebidir. Bununla birlikte, özellikle bilimsel bir yayında veya konferansta belli konularda hukukî görüşün açıklanması kural olarak ret sebebi olmaz. Bu durumun ret sebebi olması için hakemin somut davadaki görüşünü açıklamış olması gerekir.

10. Sigorta tahkim hakeminin vermiş olduğu karara karşı yapılan itirazda, daha sonra itiraz hakemi olarak görev alması hâli hakemin reddi sebebi olarak kabul edilmelidir. Zira bu durum “hakem sıfatıyla hareket edilmiş” olması kapsamında değerlendirilir.

11. Hakemin reddi için “tanık sıfatıyla dinlenilmiş” olması arandığından ret sebebinin doğması için hakemin tanık sıfatıyla gösterilmiş olması yeterli olmayıp, tanık sıfatıyla dinlenmiş olması gerekir. Bununla birlikte, olaya tanık olan hakemin yargılamadan kendiliğinden ayrılarak tanık olarak dinlenmesi en makûl çözümdür.

12. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda her ne kadar aynı uyuşmazlıkta arabulucu olarak görev yapmak hâkimin reddi nedeni sayılmışsa da, bu konuda açık ve aksine bir düzenleme olmadığından söz konusu durumun sigorta tahkiminde hakemin reddi sebebi olarak kabul edilmesi doğru değildir. Taraflar daha önce arabulucu olan hakemin reddini istemedikleri ve hakemin de kendiliğinden çekilmediği sürece davada görev alabilmesi mümkündür. Bununla birlikte, taraflardan birisinin bu sebeple hakemin reddini istemesi durumunda hakemin davada görev alamaması gerekir. Böylece arabuluculukta ortaya çıkan bilgilerin gizliliği korunmuş ve özellikle arabuluculuğun başarısız olması durumunda bu bilgilerin sonraki yargılamaya dâhil edilmesinin önüne geçilmiş olur.

13. Hakem ile taraflardan birisi arasında bir dava veya düşmanlığın bulunması ret sebebi olsa da, bu dava veya düşmanlığın dava açıldıktan sonra değil dava öncesinde doğmuş olması gerekir. Dolayısıyla dava açıldıktan sonra yaşanan husumet kural olarak hakemin reddine neden olmaz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

ZUSAMMENFASSUNG

Eines der grundlegenden Elemente des Rechts auf ein faires Verfahren ist die Unparteilichkeit des Richters oder Schiedsrichters, der über den Streitfall zu entscheiden hat. Dass ein Richter oder Schiedsrichter, an dessen Unparteilichkeit Zweifel bestehen, den betreffenden Fall nicht verhandelt, ist von entscheidender Bedeutung für den Schutz des Rechts auf ein faires Verfahren. Die Möglichkeit, einen Richter oder Schiedsrichter, dessen Unparteilichkeit in Frage steht, abzulehnen, wird durch die in den Verfahrensgesetzen geregelte „Ablehnung des Richters/Schiedsrichters“ gewährleistet. In dieser Arbeit wird die Ablehnung eines Schiedsrichters im Rahmen des Versicherungsschiedsverfahrens untersucht, sofern Zweifel an seiner Unparteilichkeit bestehen. In diesem Zusammenhang wird insbesondere Artikel 30 Absatz 15 des Versicherungsrechtsgesetzes („Sigortacılık Kanunu“) analysiert. Nach dieser Vorschrift wird hinsichtlich der Ablehnungsgründe auf die Zivilprozessordnung („Hukuk Muhakemeleri Kanunu“, „HMK“) verwiesen, während für das Ablehnungsverfahren selbst eine eigenständige Regelung geschaffen wurde. Es zeigt sich jedoch, dass sowohl in Bezug auf die Ablehnungsgründe als auch auf das Verfahren erhebliche Regelungslücken bestehen. Hinsichtlich der nicht geregelten Aspekte des Ablehnungsverfahrens ist im Einzelfall zu prüfen, ob die allgemeinen Vorschriften der HMK oder die besonderen Bestimmungen über das Schiedsverfahren Anwendung finden. Bei dieser Beurteilung ist insbesondere zu berücksichtigen, welchem Zweck die Institution der Ablehnung dient (nämlich der Gewährleistung eines unabhängigen und unparteiischen Richters) sowie, dass das Schiedsverfahren im Versicherungsrecht innerhalb von vier Monaten abgeschlossen sein muss. Der Antrag auf Ablehnung eines Versicherungsschiedsrichters ist innerhalb von fünf Arbeitstagen nach Kenntniserlangung des Ablehnungsgrundes schriftlich zu stellen. Der Antrag muss den Ablehnungsgrund sowie die Beweismittel klar und deutlich darlegen. Kritikwürdig ist, dass Gesetz und Verordnung den Beginn dieser Frist unterschiedlich regeln. Da Verordnungen dem Gesetz jedoch nicht widersprechen dürfen, hat in diesem Punkt die gesetzliche Regelung Vorrang. Die Zivilprozessordnung sieht vor, dass der abgelehnte Richter zu dem Ablehnungsgesuch eine eigene dienstliche Stellungnahme („dienstliche Erklärung“) abzugeben hat. Eine entsprechende Regelung fehlt im Versicherungsrechtsgesetz. Gleichwohl würde eine solche Stellungnahme des Versicherungsschiedsrichters dem Direktor der Kommission

ermöglichen, über den Ablehnungsantrag sachgerechter und zügiger zu entscheiden. Auch wenn das Versicherungsrechtsgesetz die Möglichkeit der Zurückweisung eines Ablehnungsgesuchs nicht ausdrücklich vorsieht, sollte der Schiedsrichter (unter analoger Anwendung der einschlägigen Bestimmungen der HMK) insbesondere verspätete oder offensichtlich unbegründete Ablehnungsanträge zurückweisen können, um die vom Gesetzgeber beabsichtigte Verfahrensbeschleunigung im Versicherungsschiedsverfahren zu gewährleisten. Die Abgabe einer Stellungnahme durch den Schiedsrichter, obwohl dies gesetzlich nicht vorgesehen ist, kann selbst einen Ablehnungsgrund darstellen. Die bloße Äußerung einer rechtlichen Meinung in einer wissenschaftlichen Publikation oder auf einer Konferenz begründet jedoch grundsätzlich keinen Ablehnungsgrund. Damit ein solcher Grund vorliegt, muss der Schiedsrichter seine Auffassung zu dem konkreten Streitfall geäußert haben. Obwohl nach der Zivilprozessordnung die frühere Tätigkeit als Mediator im selben Streitfall einen Ablehnungsgrund darstellt, ist mangels ausdrücklicher gegenteiliger Regelung nicht davon auszugehen, dass dies im Versicherungsschiedsverfahren ebenfalls gilt. Solange die Parteien die Ablehnung eines zuvor als Mediator tätigen Schiedsrichters nicht beantragen und der Schiedsrichter sich nicht selbst zurückzieht, kann er weiterhin tätig bleiben. Sollte jedoch eine Partei den Schiedsrichter aus diesem Grund ablehnen, darf er am Verfahren nicht mitwirken. Auf diese Weise wird die Vertraulichkeit der im Mediationsverfahren gewonnenen Informationen gewahrt und insbesondere verhindert, dass diese Informationen in ein späteres gerichtliches Verfahren einfließen, falls die Mediation erfolglos bleibt.

KISALTMALAR

§	: Paragraf
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Aufl.	: Auflage
AY	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: bakınız
B. No	: (Bireysel Başvuru) Başvuru Numarası
Bs.	: Bası
C	: Cilt
dn.	: dipnotu
E.	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
inc.	: inceleyiniz
K.	: Karar
kn.	: kenar notu
Lexpera	: www.lexpera.com.tr
m.	: madde
MİHDER	: Medeni Usul ve İcra – İflas Hukuku Dergisi
RG	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı

SigK : 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
TAAD : Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
vd. : ve devamı
Y. : Yıl
Yarg. : Yargıtay
yuk. : yukarıda

KAYNAKÇA

- AKKANAT, Halil / ATALI, Murat / SEVEN, Vural, *Yargıtay Kararlarında Sigorta Tahkimi*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022,
- ALANGOYA, H. Yavuz / YILDIRIM, M. Kâmil / DEREN-YILDIRIM, Nevhis, *Medenî Usul Hukuku Esasları*, 7. Bs., İstanbul, 2009.
- ATALI, Murat / ERMENEK, İbrahim / ERDOĞAN, Ersin: *Medenî Usûl Hukuku*, 6. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- BEGGİ, Yusuf Enes, *Sigorta Hukukundan Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Sigorta Tahkim Komisyonu Nezdinde Çözümlemesi*, Platon, İstanbul, 2023.
- BİLGE, Necip / ÖNEN, Ergun, *Medenî Yargılama Hukuku Dersleri*, 3. Bs., Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.
- BUDAK, Ali Cem, "Sigortacılıkta Tahkim, Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesi, HMK'nun Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?" *Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi*, C. 2, Y. 2013, S. 2, (s. 53-69).
- BULUT YAMAÇ, Tuğba, *Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim*, Seçkin, Ankara, 2024.
- CAN, Mehmet Çelebi, "Sigorta Tahkim Sürecine Kısa Bir Eleştiri", *TAAD*, Y. 16, S. 53, 2025, s. 577-606.
- DEKAK, Mehmet Tuğberk, *Sigorta Tahkiminde Yargılama Usulü*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- EKŞİ, Nuray, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim*, 2. Bs., Beta, İstanbul, 2019.
- KARASU, Rauf, "Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *TAAD*, Y. 7, S. 26, 2016, s. 49-69.
- KAYIHAN, Şaban / SELANİK, Atakan Adem, *Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü*, 3. Bs., Seçkin, Ankara, 2024.
- KALE, Serdar / TUNÇ YÜCEL, Müjgan, "Sigortacılık Kanununda Tahkim", *Halûk Konuralp Anısına Armağan*, C. I, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 461-477.

- KURT KONCA, Nesibe, “Sigorta Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü”, *Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan*, C. I, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010 (s. 1343-1365).
- KURU, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. I, 6. Bs., Demir Demir, İstanbul, 2001.
- KÖROĞLU, Anıl, *Yargı Kararlarında Medenî Usûl Hukuku*, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara, 2025.
- ÖZDAMAR, Mehmet, “Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi”, *GÜHFD*, C. XVII, Y. 2013, S. 1-2, s. 831-855.
- ÖZTEK, Selçuk, “Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış”, *MİHDER*, Y. 2009, C. 2 (13), s. 221-249.
- ROSENBERG, Leo / SCHWAB, Karl Heinz / GOTTWALD, Peter, *Zivilprozessrecht*, 18. Aufl., C.H Beck, München, 2018.
- VURAL SEMERCİOĞLU, Tuğba, “5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu’nda Yer Alan Tahkim Hükümleri ile 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki Tahkim Hükümlerinin Karşılaştırılması”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Özel Sayı), C. XIII, S. 2, Y. 2016, (s. 269-312).
- TANRIVER, Süha, *Medenî Usul Hukuku*, C. I, 6. Bs, Yetkin Yayınları, Ankara, 2024.
- ULAŞ, Işıl, “Sigortacılıkta Tahkim”, *BATİDER*, C. XXIV, Y. 2007, S. 21, s. 240-266 (*Tahkim*).
- ULAŞ, Işıl, *Sigortacılıkta Tahkim Hukuku -Sigortacılık Tahkiminde Yeni Gelişmeler ve Uygulamalar*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022 (*Gelişmeler*).
- UMAR, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2014.
- YEŞİLOVA ARAS, Ecehan / YEŞİLOVA, Bilgehan, “Sigortacılık Tahkimi – Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırdedici Özellikleri (Sigortacılık Kanunu m. 30), *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8 (Özel), s. 275-379.

